

Manual metodologjik

për mësimdhënien e historisë online

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

The
Federal Government

Manual metodologjik për mësimdhënien e historisë online

Botuesi:

Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ)

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Redaktore:

Dalliborka Ulareviq

Autorët:

Igor Radulloviq

Milosh Vukanoviq

Dizajni dhe produksioni:

Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ)

Përkthimi në gjuhën shqipe:

Monika Mrnjaçeviç

Elizabeta Mrnjaçeviç

Nikolla Gjonoviç

*Publikimi **Manuali metodologjik për mësimdhënien e historisë online** është pjesë e projektit “Mësimdhënia e Historisë gjatë Pandemisë COVID 19 - qasje e barabartë për të gjithë”, të cilin Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ) e zbaton me mbështetjen financiare të Qeverisë së RF të Gjermanisë.*

Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi vetëm e QAQ-së dhe në asnjë mënyrë nuk mund të interpretohet si qëndrim zyrtar i Qeverisë së RF të Gjermanisë.

Manual metodologjik

për mësimdhënien e historisë online

Podgoricë, 2021.

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

The
Federal Government

Përmbajtja

- 5 Hyrje
- 7 Mësimdhënia në kohën e pandemisë COVID-19
- 13 Metodatat e mësimdhënies në mësimin online
- 17 Studimi i temave kontroverse historike në klasë (online)
- 23 Temat kontroverse në klasë (online) në Mal të Zi
- 28 Përfundim

Hyrje

Shpërthimi i pandemisë COVID-19 ka sjellë mbylljen ose zvoglimin e ngarkesës së punës në shkollat malazeze. Si vijën e parë të mbrojtjes, Ministria e Arsimit ka krijuar udhëzimet bazë dhe një platformë online për mësimin në distance në shkollat fillore dhe të mesme. Baza e mësimiit elektronikit ishte e përbërë nga mësimi nëpërmjet videove, të cilat kanë zgjatuar 15 minuta dhe të cilat në fund u renditën në një bazë të dhënash në një platformë krijuar veçmas.

Këto aktivitete dhe përpjekja e madhe e stafit arsimor, siguruan vazhdimësinë e procesit arsimor. Megjithatë, kjo nuk do të thotë se ky lloj i mësimiit nuk ka sfida të caktuara.

Para se gjithash, udhëzimet e Ministrisë të Arsimit ishin të kufizuara. Ministria e Arsimit në një listë të shkurtër ka japur temat prioritare që do të mbulojnë secila lëndë. Mësimdhënësit nuk fituan as udhëzime mbi metodologjinë mësimore online që do t'i ndihmonte ata të transferojnë njohuritë në mënyrë me efektive, as për metodologjinë të mësimiit në distancë që do i ndihmonte nxënësit të zhvillojnë kompetenca. Gjithashtu mësimdhënësit nuk fituan as udhëzime për metodologjinë e vlerësimit të nxënësve dhe rezultatet e mësimiit duke përdoruar mjete të reja. Aspekti i fundit është veçanërisht problematik, sepse jo të gjithë nxënësit kanë qasje të barabarta në materialin online, ndërsa mësimdhënësit duhen të sigurojnë që ata mos të heqin dorë nga procesi arsimor dhe plani i përcaktuar. Gjithashtu, i gjithë materiali arsimor u regjistrua në kryeqytetin e Podgoricës. Mësimi online në lëndën e historisë i ka dhënë përparësi temave të njohurive të përgjithshme, duke kufizuar përpjekjet e mësimdhënësve për të mësuar tema të ndjeshme dhe kontroverse, si për shembull çështjen e pakicave, ose ato tema që zhvillojnë të menduarit kritik dhe analizën.

Edhe pse kalimi në mësimdhënie të plotë ose të pjesshme ishte pjesë e masave emergjente gjatë pandemisë COVID-19, kjo gjithashtu duhet parë si një mundësi për përfshirje më të madhe të teknologjive të reja në procesin arsimor. Për ta arritur këtë, vetë mësimi duhet të bëhet më gjithëpërfshirës, me më shumë staf

mësimor të trajnuar dhe të fuqizuar për të menduar në atë drejtim dhe për të përshtatur përdorimin e mjeteve online me nevojat e grupit të tyre nxënësor.

Projekti “Mësimdhënia e Historisë gjatë Pandemisë COVID 19 - qasje e barabartë për të gjithë”, i zbatuar nga QAQ me mbështetjen financiare të Qeverisë së Republikës Federale të Gjermanisë, tenton t’u sigurojë mësimdhënësve malazezë mjete mësimore dhe trajnime online, me qëllim që t’ia mundësojnë atyre që të përmbushin rezultatet e mësimin të përcaktuara në kurrikulën kombëtare por gjithashtu të mundësojnë më shumë zëra dhe përgjigje ndaj nevojave arsimore lokale.

Kjo metodologji është rezultat i përfshirjes së asaj përvoje, por edhe përvojës dhe këshillës së kolegëve që morën pjesë në procesin e zhvillimit të materialit mësimor shtesë në internet dhe seminareve shoqëruar, për të cilët autorët janë jashtëzakonisht mirënjohës.

Me dëshirën e sinqertë për ta kthyer procesin arsimor në kuadrin e rregullt sa më shpejt që është e mundur, ne shpresojmë që materialet dhe metodologjitë mësimore të zhvilluara do të përdoren nga mësimdhënësit e historisë dhe lëndëve shoqërore në punën e ardhshme, por edhe në zhvillimin e mëtejshëm profesional.

Mësimi gjatë pandemisë COVID-19

Roli i mësimdhënësit po ndryshon vazhdimisht, duke iu përshtatur rrethanave të panumërta dhe në periudhën e kaluar ai ka përjetuar një nga transformimet më të mëdha në historinë e tij. Përshtatja me situata të reja kurr nuk është e lehtë, veçanërisht nëse përfshin një ndryshim të plotë në konceptin e mësimdhënies. Prandaj, bazuar në përvojën ekzistuese, supozimet shkencore dhe parimet pedagogjike është e nevojshme të ndërtohet qasja më e mirë e mundshme ndaj procesit mësimor, pavarësisht nga rrethanat në të cilat zhvillohet.

Pandemia COVID-19 ka dëmtuar sistemin arsimor si kurr më parë. Mësimi online dominoi gjatë krizës së pandemisë, duke rezultuar në nevojën që mësimdhënësit ti përshtaten shpejt zgjidhjeve të reja, shpesh të panjohura në mënyrë që të vazhdojnë të ofrojnë mbështetje për nxënësit e tyre. Nga mesi i prillit 2020, 191 shtete kishin mbyllur të gjitha shkollat e tyre fillore dhe të mesme, duke prekur gati 1.6 miliardë fëmijë. Kalimi në mësimin në distancë nuk ishte i njëtrajtshëm. Disa sisteme kanë arritur të trajtojnë mësimdhënësit, të prezantojnë mësimin në distancë dhe të krijojnë shërbime mbështetëse për nxënësit në më pak se një javë kohë. Të tjerët vazhdojnë të luftojnë, të kufizuar nga mungesa e qasjes në teknologji ose ekspertizë.¹

Mësimdhënësit dhe stafi arsimor në tërësi luajtën një rol kyç në përgjigjen ndaj pandemisë COVID-19 dhe iu desh të përballeshin me një numër kërkesash të reja gjatë krizës sociale dhe shëndetësore. Shumica e mësimdhënësve jo vetëm që duhej të planifikoj dhe ti përshtatet proceseve arsimore, duke përfshirë përshtatjen e metodave dhe kurrikulave, hartimin e materialeve, formateve

¹ *The path to the next normal* - McKinsey & Company. (2020). Aksesuar me 16 Prill 2021 në: <https://www.mckinsey.com/~/media/McKinsey/Featured%20Insights/Navigating%20the%20coronavirus%20crisis%20collected%20works/Path-to-the-next-normal-collection.pdf>

dhe platformave, por ata gjithashtu duhej të sakrifikonin, në një farë mënyre, privatësinë e tyre për ta bërë procesin sa më cilësor.²

Edhe pse studiuesit kanë arritur të indetifikojnë karakteristikat kryesore të mësimdhënies efektive në klasë, e njëjta gjë nuk mund të thuhet për identifikim dhe vlerësimin e karakteristikave të mësimdhënësve në orën online. Nocioni i pranisë së mësimdhënësve është mbizoterues dhe luan një rol të rëndësishëm në të kuptuarit të një sistemi arsimor të sukseshëm në një klase virtuale, edhe pse kjo temë pothuajse nuk përfaqësohet në literaturë. Nocioni i pranisë në këto rrethana përcaktohet si “*aftësia e nxënësve për të projektuar veten shoqërisht dhe me ndikim në komunitetin kërkimor.*”³

Që mësimi online të jetë i suksesshëm, rekomandohet që mësimdhënësi të ndjekë shtatë parimet e mëposhtme:⁴

1. të nxitë pjesmarrjen e nxënësve;
2. të nxitë bashkëpunim e nxënësve;
3. të nxitë mësimin;
4. të japë reagime të shpejta;
5. të theksojnë kohën për të përfunduar detyrat;
6. të përcjelle pritshmëri të caktuara; dhe
7. të respektoj talentet e ndryshme dhe mënyrat e ndryshme të mësimin.

Poashtu këtyre shtatë parimeve mund t’u shtohen edhe shtatë tjera:

1. të merret me dallimet individuale;
2. të motivojnë nxënësit;
3. të shmangë mbigarkesë të informacioneve;

2 Education in the time of COVID-19, Report, United Nations, 2020. Aksuesar me 20 Prill 2021 në: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/45905/1/S2000509_en.pdf

3 Welch, A.; Napoleon, L. *Professional Teaching Dispositions of Online Instructors: Why they Matter*. Procedia Soc. Behav. Sci. 2015, 171, fq. 584–589.

4 Adebo, Philip. (2018). ONLINE TEACHING AND LEARNING. International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering. 8. 73. 10.23956/ijarcsse.v8i2.549.

4. të krijojë një kontekst të jetes reale;
5. të inkurajojnë ndërveprimet shoqërore;
6. të mundësoj aktivitete të pavarura; dhe
7. të inkurajojnë të menduarit tek nxënësit.

Përfshirja e teknologjisë të informacionit dhe komunikimit në mësimnxënie dhe mësimdhënie ka ndodhur në të gjithë sektorët e arsimit. Ka ndryshuar natyra e ligjëratave ballë për ballë dhe është mundësuar një rritje jashtëzakonisht e shpejtë e kurseve të përziera dhe online. Teknologjitë e informacionit dhe komunikimit ofrojnë mundësi të reja, por edhe sfida të reja për mësimdhënësit dhe nxënësit. Ndërsa numri i kurseve online rritet, është thelbësore që ne të kuptojmë rolin dhe praktikën e një mësimdhënësi efektiv në internet. Në fund të fundit, duhet të pyesim veten a ka dëgjuar ndonjëherë ndokush prej nesh për platformat si ZOOM ose Microsoft Teams para kësaj situate. Gjithashtu, një pyetje jo më pak e rëndësishme që lind është se sa prej nesh, pavarësisht nga rrethanat në të cilat do të zhvillohet mësimi, do të vazhdojmë t'i përdorim këto platforma, burime dhe mjete digjitale.

Shumica e mësimdhënësve ka arritur të krijoj rutinë të reja. Të tjerët janë ende duke mësuar se si të përdorin metodat klasike edhe përmes platformave për klasa online, të cilat ndoshta ende mund t'i zotërojnë.

Roli i mësimdhënësit në mësimdhënie online nuk është i kufizuar në prezantimin e njohurive. Mësimi online kërkon më shumë nga mësimdhënësit sesa ligjëratat. Në thelb, ai i lejon mësimdhënësit të përshtatin mundësitë e të mësuarit në një numër alternativash për të përmbushur më së miri nevojat e ndryshme të nxënësve të ndryshëm. Nxënësit gjithashtu duhen të përshtaten situatës së re, sepse prej tyre shumë shpesh pritet të mësojnë sa më shumë pa lidhjen e zakonshme shoqërore, por edhe pa mjedisin e zakonshëm të të mësuarit, me të cilin janë mësuar të mësojnë.

Është e qartë se duhet të bëhet një analizë e nevojave për të përcaktuar a është i nevojshëm trajnimi për të mbushur zbrastinë që ekziston në njohuri dhe aftësi. Nuk është e pranueshme që mësimdhënësve dhe nxënësve t'i lihet entuziazmi i tyre, por ata duhen të pajisen me mbështetjen e duhur dhe të nëvojshme nga ana e insitucionave kompetente.

Edhe pse kalimi në mësimin online ishte i papritur dhe i shpejtë për shkak të COVID-19, ai u zhvillua në mes të një procesi më të gjerë të transformimit të teknologjive të informacionit dhe komunikimit në sistemet arsimore. Digjitalizimi në shkolla është bërë i pranishëm kohët e fundit. Argumenti kryesor ka të bëjë me mbylljen e hendekut në mes të mësimin konvencional dhe zhvillimit të nxënësve në shkollë dhe përvojat dhe aftësitë e nevojshme për të hyrë në ekonominë e informacionit. Prandaj, kurrikula shkollore duhet të ndërthuret gjithnjë e më shumë me ICT-un, dhe nxënësve duhet t'u jepen mundësia për të përdorur mjete teknologjike të avancuara dhe burime digjitale për zgjidhjen krijuese dhe inovative të problemeve.⁵

Pyetja se si të arrihet një transformim i vërtetë i mësimdhënies dhe mësimin prek një nga çështjet më të rëndësishme në debatin mbi përdorimin e teknologjisë në arsim.

Duhet theksuar në mënyrë të qartë se mësimi online ka avantazhet e veta mbi qasjen konvencionale, sepse ia lejon nxënësve të shprehin aftësitë e tyre në fusha të ndryshme, jo vetëm në lëndën specifike që mbulohet. Kjo, në veçanti, mund të zbatohet për një grup lëndësh shoqërore, dhe mbi të gjitha për historinë, sepse me një organizim të mirë të klasave, praktika na tregojnë se nxënësit mund të fitojnë njohuritë e nevojshme në mënyrë interaktive. Duhet theksuar se, përveç qëllimeve dhe rezultateve të mësimdhënies, prej mësimdhënësve kërkohet të mbajnë kontakte me nxënësit e tyre në mënyrë që të shpjegojnë integrimin shoqëror të grupeve të tyre mësimore, që është një sfidë e madhe në këto kushte.

Mësimi në distancë mbart stigmën se është më cilësi më i dobët se sa të mësuarit ballë për ballë, pavarësisht studimeve që shpesh tregojnë të kundërtën. Kalimi i pothuajse të gjitha institucioneve arsimore në të mësuarit në distancë, në një mënyrë, krijon një mendim të përhapur se kjo mënyrë e të mësuarit është një opsion i detyruar dhe jo një mundësi shtesë.

⁵ Johannes König, Daniela J. Jäger-Biela & Nina Glutsch (2020) *Adapting to online teaching during COVID-19 school closure: teacher education and teacher competence effects among early career teachers in Germany*, European Journal of Teacher Education, 43:4, fq. 610, DOI: 10.1080/02619768.2020.1809650

Sipas një studimi të UNICEF-it, i publikuar në shtator 2020, mes prindërve të fëmijëve të moshes shkollore në Mal të Zi mbizotëruan mendimet negative për të mësuarit në distancë. Sipas anketës që është kryer, pothuajse 3/5 e të anketuarve ndajne të njëjtin mendim. Nga ana tjetër, afërsisht dy nga pesë prindër e vlerësojnë pozitivisht këtë model mësimorë. Gjithashtu, duhet theksuar se praktikisht 3/4 e prindërve, të cilët nuk e mbështesin këtë formë të të mësuarit, besojnë se brenda kësaj forme fëmijët humbin motivimin dhe zakonet e punës, dhe deklarojnë, në numër të madh, se fëmija largohet nga bashkëmoshatarët, ndërsa më shumë se gjysma besojnë se cilësia e arsimit është jashtëzakonisht e ulët në krahasim me arsimin tradicional. Ndërsa 2/3 e prindërve shprehin një mendim pozitiv në lidhje me mësimin në distancë dhe besojnë se në një situatë pandemike, është më e sigurt që fëmijët të mësojnë në shtëpi. Pothuajse një e treta e prindërve besojnë se sistemi i mësimin në distancë është i organizuar në mënyrë adekuate dhe që siguron një arsim të mirë. Një anë tjetër pozitive e mësimin në distancë sipas mendimit të tyre, është që familja kalon kohë së bashku, dhe se kanë kontrollë më të mirë mbi fëmijën dhe se mund ti ndihmojnë ato të mësojnë më shumë.⁶

Ata që kanë ndërtuar programe online gjatë viteve do të konfirmojnë se mësimi efektiv në klasën virtuale synon të mbështesë nxënësit jo vetëm në mjetet mësimore, por edhe përmes angazhimit të përbashkët dhe formave të tjera të mbështetjes. Konsideroni se sa infrastrukturë ekziston rreth edukimit ballë për ballë që mbështet suksesin e nxënësve: burimet e bibliotekës, shërbimet e zhvillimit të karrierës, etj. Edukimi ballë për ballë nuk është i suksesshëm vetëm sepse mësimi është i mirë. Ligjëratat janë vetëm një nga aspektet mësimore të një ekosistemi të përgjithshëm të krijuar posaçërisht për të mbështetur nxënësit me burime formale, joformale dhe sociale. Së fundi, edukimi efektiv online kërkon investime në një ekosistem mbështetës të nxënësve, i cili kërkon kohë për tu identifikuar dhe ndërtuar.⁷

Krahasuar me opsionet e tjera, shpërndarja e thjeshtë e përmbajtjes në internet

⁶ Istraživanje s roditeljima o školi tokom pandemije COVID-19, UNICEF Crna Gora, Shtator 2020.

⁷ *The difference between emergency remote teaching and online learning* (2020.). Aksesuar: 21.04. 2021., në <https://er.educause.edu/articles/2020/3/the-difference-between-emergency-remote-teaching-and-online-learning>

mund të jetë e shpejtë dhe e lirë, por edhe joefikase nëse nuk zbatohet siç duhet.

Angazhimi i nxënësve rrit kënaqësinë e tyre, rrit motivimin për të mësuar, zvogëlon ndjenjat e izolimit dhe përmirëson arritjet e tyre në mësimdhënien online. Angazhimi është kyç në procesin e të mësuarit, veçanërisht kur bëhet fjalë për mësimin në distancë. Është e nevojshme të krijohen më shumë mundësi për angazhimin e nxënësve në mjedisin online. Nevoja për angazhim ka rezultuar me zhvillimin e udhëzimeve për hartimin e mësimdhënies efektive në internet.

Mësimi në distancë zgjeron aksesin e nxënësve, duke e bërë më lehtë përgatitjen në fusha të ndryshme. Ky lloj mësimi u ofron nxënësve shumë përfitime të tilla si planifikimin fleksibël, kursimin e kohës së shpenzuar për ndryshimin e vendndodhjes, inkurajimin e ndërveprimit midis nxënësve dhe mësimdhënësve dhe më pak stres.⁸

Përveç kësaj, studimet na tregojnë se me këtë mënyrë të të mësuarit, përmbajtja mbahet mend më mirë, dhe nxënësit përshtaten me këtë mënyrë të të mësuarit shumë lehtë, shpesh dhe më lehtë se mësimdhënësit.

Gjithashtu, është e nevojshme të dihet se për përgatitjen e përmbajtjes cilësore online, mësimdhënësve ju nevojitet më pak kohë dhe përpjekje sesa për përgatitjen e klasave në një klasë klasike, përfshirë burimet, kohën dhe materialet.

Duhet marrë parasysh projektet hulumtuese, të cilat u japin nxënësve mundësinë për të ndjekur interesat e tyre brenda kurrikulës, duke kontribuar kështu në motivimin, angazhimin, dhe përdorimin autentik të teksteve dhe burimeve në internet, dhe angazhimin në komunikim dhe bashkëpunim kuptimplotë me të tjerët, online dhe personalisht. Projektet hulumtuese përfaqësojnë një mundësi të jashtëzakonshme për përvojat ndërdisiplinore dhe për të inkurajuar përdorimin dhe zhvillimin e temave të ndryshme.

8 Caron, R.M. Teaching epidemiology in the digital age: Considerations for academicians and their students. *Ann. Epidemiol.* 2013, 23, 576–579.

Metodat e mësimdhënies në mësimin online

Ashtu si në mësimin tradicional ballë për ballë, çdo program mësimi online përdorë një kombinim të metodave të ndryshme të mësimdhënies⁹, të cilat, në thelb, mund të grupohen në tri kategori kryesore:

- **metoda e prezentimit me gojë** – e cila thekson absorbimin e informacioneve të reja. Kjo metodë përfshin prezantime, raste studimore, shembuj të përpunuar dhe demonstrime;
- **metoda e demonstrimit** – e cila thekson proceset aktive të cilët i përdorin nxënësit për të kryer detyra procedurale dhe të bazuara në parime dhe për të ndërtuar njohuri të reja. Metoda e demonstrimit përdoret për të mësuar procedurat. Së pari demonstron procedurën dhe më pas kërkohet nga nxënësit të praktikojë ndërveprimin me sistemin;
- **metoda e mësuarit bashkëpunues** – e cila thekson dimensionin shoqëror të të mësuarit dhe përfshirjen e nxënësve në shkëmbimin e njohurive dhe kryerjen e detyrave. Ky lloj përfshin diskutime të drejtuara në internet, punë ekipore dhe mësimdhënie nga kolegët.

Ndërveprimi midis nxënësve është jashtëzakonisht i rëndësishëm kur bëhet fjalë për mësimin online dhe çon në angazhim shtesë të nxënësve. Me qëllim të parandalimit të ndjenjës së mërzisë së nxënësve dhe izolimit në mjedisin e të mësuarit online, është e nevojshme për të hartuar aktivitete që nxisin angazhim.

Mësimdhënësit që janë përshtatur me mësimin në distancë pa shumë vështirësi shpesh do të vënë në dukje se problemet që hasin në mësimin tradicional

⁹ FAO. 2021. E-learning methodologies and good practices: A guide for designing and delivering e-learning solutions from the FAO elearning Academy, second edition. Rome. <https://doi.org/10.4060/i2516e>

transmetohen edhe në klasën virtuale. Sidoqoftë, duke pasur parasysh mjedisin e panjohur të të mësuarit dhe barrierat e veçanta me të cilat përballen mësimeve në zhvillimin e mësimeve virtuale, disa sfida pedagogjike bëhen posaçërisht të vështira. Problemet më të mëdha që mund të shfaqen janë strukturimi efektiv i mësimit online dhe inkurajimi i diskutimit në internet.

Materiali i përdorur në mësimit online duhet të përgatitet dhe prezantohet qartë në mënyrë që të jetë efektiv. Nëse kjo nuk bëhet në mënyrë të kënaqshme, nuk do ketë rezultate dhe mësimi në distancë nuk do të ketë efekt. Materiali dhe përmbajtja që marrin nxënësit në platformat online është baza për punën e tyre dhe është burimi kryesor i njohjes dhe njohurive. Prandaj, si teknikat ashtu edhe metodat e punës të përdorura duhet të përdoren për të zhvilluar një përvojë pozitive të të mësuarit.

Nga ana tjetër, një nga mënyrat se si shumë mësime punojnë për të përfshirë nxënësit në mësime dhe për të zhvilluar një ndjenjë të bashkësisë është inkurajimi i diskutimeve mes nxënësve në klasën virtuale. Diskutimet mund të jenë mjet i dobishëm, por ato kërkojnë mendim dhe organizim të kujdeshëm. Ndër gjërat që duhet të keni parasysh kur mundësoni diskutimet në internet është mënyra se si të motivoni nxënësit të marrin pjesë në diskutim, të inkurajoni përgjigje thelbësore dhe relevante; të përcaktoni rolin e instruktorit në udhëzimin, moderimin dhe vlerësimin e cilësisë së pjesëmarrjes së nxënësve. Mënyra e shkëlqyeshme për ta bërë këtë është nëse një nxënës bën një pyetje, t'u jepet mundësia nxënësve të tjerë të përgjigjen. Duke caktuar nxënësit si lehtësues të diskutimit, më shumë nxënës do të përfshihen në diskutim. Ky lloj ndërveprimi do të japë gjithmonë rezultate pozitive. Në fund të fundit, diskutimet në internet janë krijuar gjithashtu për të lehtësuar komunikimin dhe shkëmbimin e njohurive midis nxënësve. Nxënësit mund të komentojnë dhe shkëmbejnë ide rreth aktiviteteve ose të kontribuojnë në mësimin në grup duke ndarë njohuritë e tyre.

Shumica e mësimeve punojnë shumë për t'u përgjigjur në mënyrë kreative dhe për t'i mësuar nxënësit të përgjigjen në të njëjtën mënyrë, edhe nëse jeta e tyre është e ngarkuar me probleme. Metoda e cila funksionon më mirë në një mjedis të largët mvaret nga disiplina dhe teknologjia në dispozicion. Megjithatë, ka disa mënyra të gjëra në të cilat institucionet mund të ndihmojnë.

Shumë institucione kanë qendra që ofrojnë mbështetje për mësime në mesimin e tyre; ato qendra duhet të jenë më aktive dhe të përdorohen në angazhim prokativ e jo të “presin derisa të kërkohet ndihmë”.¹⁰

Në periudhën e mëparshme, është vërejtur se në Mal të Zi ka dallime të mëdha kur bëhet fjalë për pajisjen e shkollave me mjete teknike, aftësitë e mësimeve për të punuar në klasa virtuale, disponueshmërinë e përmbajtjes digjitale dhe të ngjashme.

Sipas të dhënave të disponueshme nga qershori 2021, në shkollat fillore dhe të mesme në Mal të Zi ka 16 nxënës për një kompjuter, dhe pajisjet e disponueshme të IT – së shpesh janë tashmë të vjetruara. Përveç kësaj, 150 departamente rajonale të shkollave në zonat rurale nuk kanë lidhje interneti.¹¹

Përveç këtyre çështjeve teknike, ka një numër nevojash shoqërore, emocionale dhe njerëzore që duhet të adresohen në mënyrë që t'u mundësojnë nxënësve të mësojnë.

Situata me COVID-19 kërkon jo vetëm njohuri dhe aftësi, por edhe vetëbesim për sa i përket suksesit në klasën virtuale. Sa i përket zonës afektive-motivuese, fokusi duhet të jetë në vetë-efikasitetin e mësimeve, si një nga aspektet më të rëndësishëm të kompetencave të tyre.¹²

Ndërsa studiojmë shembuj të planifikimit arsimor në kriza, bëhet e qartë se këto situata kërkojnë zgjidhje kreative të problemeve. Ne duhet të jemi në gjendje të mendojmë jashtë kutisë dhe të krijojmë një shumëllojshmëri të zgjidhjeve të mundshme që të ndihmojnë në plotësimin e nevojave të reja të nxënësve tanë.

10 *The path to the next normal* - McKinsey & Company. (2020). Aksesuar me 16 Prill 2021: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Featured%20Insights/Navigating%20the%20coronavirus%20crisis%20collected%20works/Path-to-the-next-normal-collection.pdf>

11 Kvalitetno digitalno obrazovanje – nacionalni prioritet. Aksesuar 09.08.2021. në: <https://www.unicef.org/montenegro/price/kvalitetno-digitalno-obrazovanje-nacionalni-prioritet>

12 Lauermaun, F., and J. König. 2016. “*Teachers’ Professional Competence and Wellbeing: Understanding the Links between General Pedagogical Knowledge, Self-efficacy, and Burnout.*” *Learning and Instruction* 45: fq. 9–19. doi:10.1016/j.learninstruc.2016.06.006

Në disa raste, kjo madje mund të na ndihmojë të krijojmë disa zgjidhje të reja për problemet e pazgjidhshme deri më tani.

Sigurisht, që nga momenti që mësimdhënësi përcakton rezultatet e të mësuarit që duhet të zotërojnë nxënësit, si dhe metodat dhe teknikat e punës, duhet t'i dedikohemi zhvillimit të burimeve që do të përdoren në mësimdhënien online. Sigurisht, kjo përfshin përmbajtjen, materialin, burimet dhe formatin në të cilin do të paraqitet. Përkundër faktit se mund të tingëllojë e komplikuar, nëse zgjidhet një format cilësor dhe i suksesshëm, ai më vonë mund të unifikohet dhe përdoret në zotërimin e rezultateve të reja të të mësuarit.

Në thelb ekzistojnë dy mundësi kur zhvillohet materiali për online mësim. Nëse përmbajtja e duhur ekziston tashmë, mësimdhënësit duhet të integrojnë përmbajtjen e marrë nga burime të ndryshme dhe ta përshtasin atë me nevojat e tyre. Një opsion tjetër është përgatitja e të gjithë materialit nga fillimi.¹³

Çdo mësimdhës duhet, para se të paraqesë materialin, të vendosë pritshmëri të qarta në lidhje me aktivitetet e nxënësve. Udhëzimet e qarta janë një domosdoshmëri. Nxënësve duhet ti ndihmohet ta kuptojnë se çfarë pritet prej tyre, por gjithashtu të inkurajohen të bëjnë pyetje.

Në varësi të rezultateve të të mësimit që duam të arrijmë, ka metoda të ndryshme që mund të përdoren për të vlerësuar të mësuarit. Para së gjithash, aftësitë njohëse të nxënësve mund të maten më së miri me teste vlerësimi. Mësimi online na lejon të bëjmë teste të tilla, por edhe të marrim reagime përkatëse bazuar në to. Këto teste vlerësimi mund të përbëhen nga grupe pyetjesh ose detyrash, të cilat janë krijuar për të konfirmuar arritjen e një rezultati të veçantë ose zotërimin e një aftësie të veçantë.

13 FAO. 2021. E-learning methodologies and good practices: A guide for designing and delivering e-learning solutions from the FAO elearning Academy, second edition. Rome. <https://doi.org/10.4060/i2516e>

Studimi i temave kontroverse historike në klasë (online)

Retrospektiva e sistemit arsimor tregon se tekstet shkollore janë zhvilluar në arsimin e detyrueshëm, të ofruar nga shteti, si një mekanizëm që formon, por gjithashtu specifikon se çfarë duhet të mësojnë nxënësit dhe në çfarë rendi. Për më tepër, tekstet u japin mësimdhënësve udhëzime se si nxënësit duhet ta mësojnë këtë përmbajtje përmes ushtrimeve dhe prezantimeve. Sidoqoftë, roli i mësimdhënësve ka ndryshuar me kalimin e kohës dhe është zgjeruar, ndër të tjera edhe në vlerësimin e tyre profesional në përcaktimin e mënyrës së përdorimit dhe plotësimin të tekstit me aktivitetete të ndryshme edhe burime të tjera.¹⁴

Pikërisht burimet shtesë, si segment jashtëzakonisht i rëndësishëm i procesit mësimor, janë bërë një domosdoshmëri, dhe u takon mësimdhënësve që t'i zgjedhin ato me cilësi dhe t'i ofrojnë nxënësve të tyre, duke përdorur parimet metodologjike dhe pedagogjike. Ky parim mund të zbatohet veçanërisht për mësimin e historisë, pasi interpretimi i ngjarjeve historike është i pamundur të arrihet pa një numër burimesh të ndryshme historike. Prandaj, pavarësisht nëse mësimi zhvillohet në kushte tradicionale brenda institucioneve shkollore, ose në një klasë virtuale, është detyrimi i mësimdhënësit që t'u ofrojë nxënësve një interpretim gjithëpërfshirës dhe të paanshëm të ngjarjeve historike. Pamvarësisht faktit se tekstet janë mjeti bazë me të cilin zhvillohet procesi mësimor, fakti është se ato formojnë vetëm bazën për zhvillimin e mëtejshëm të kompetencave të nxënësve dhe aftësive të caktuara.

Prandaj, rezultatet e mësimin janë jashtëzakonisht të rëndësishëm në

¹⁴ Stocchetti, M. (2014). *Media and education in the digital age: Concepts, assessments, sub-versions*. Frankfurt am Main: PL Academic Research, fq. 64.

mësimdhënie, sepse mësimdhënia është një veprim i qëllimshëm dhe i arsyetuar. Mësimdhënia është e qëllimshme sepse gjithmonë ka synim për të dhënë mësim, kryesisht për të lehtësuar procesin e të mësuarit. Mësimdhënia është gjithashtu e arsyetuar, pasi nxënësit vlerësojnë se ajo që mësimdhënësit u mësojnë atyre është domethënëse. Aspekti i arsyetuar i mësimdhënies i referohet rezultateve që mësimdhënësit zgjedhin për nxënësit e tyre. Aspekti i qëllimshëm i mësimdhënies ka të bëjë me mënyrën në të cilën mësimdhënësit i ndihmojnë nxënësve të arrijnë rezultate, pra mjediset mësimore që krijojnë mësimdhënësit, si dhe aktivitetet dhe përvojat që ato ofrojnë. Mjedisi mësimor, aktivitetet dhe përvojat duhet të harmonizohen me rezultatet e zgjedhura.

Rezultatet e qarta të mëimit mundësojnë, mbi të gjitha, zhvillimin e aktiviteteve mësimore të fokusuara vërtet në nevojat e nxënësve dhe sigurojnë një bazë për vlerësim. Është e rëndësishme të sigurohet që aktivitetet e të mësuarit dhe vlerësimi të synojnë të zhvillojnë dhe vlerësojnë të njëjtin lloj aftësish dhe përmbajtjes mësimore të cilat janë të shprehura në rezultatet e mëimit. Me fjalë të tjera, është e nevojshme t'i përafroni ato me rezultatet e të mësuarit.¹⁵

Sigurisht, pavarësisht nga rrethanat në të cilat zhvillohet procesi mësimor, kur mësoni historinë me përgjegjësi, duhet përmendur edhe studimin e temave që mund të jenë të ndjeshme ose kontroverse. Nxënësit duhet të kenë mundësinë të mësojnë aspektet e së kaluarës dhe të tashmes nga perspektiva të ndryshme, por edhe të merren me çështje kontroverse të rëndësishme për këtë shoqëri.

Siç thekson Robert Stradling - „nëse një nga qëllimet e mëimit të historisë së shekullit të XX-të, në fakt mëimit të historisë në përgjithësi, është të ndihmojë nxënësit të kuptojë të tashmen dhe se si kemi arritur atje ku jemi, atëherë mësimi i çështjeve kontroverse dhe të ndjeshme nuk mund të shmanget. Pyetja nuk është nëse duhet t'i mësojmë ata, pyetja është se si do t'i mësojmë ata. Shekulli XX na ka dhënë një numër çështjesh kontroverse dhe të ndjeshme për t'u marrë parasysh: holokausti, spastrimi etnik, krimet e luftës, bashkëpunimi me okupatorin, shkeljet e marrëveshjeve, luftërat civile, dëbimet, qëndrimet ndaj

15 FAO. 2021. E-learning methodologies and good practices: A guide for designing and delivering e-learning solutions from the FAO elearning Academy, second edition. Rome. <https://doi.org/10.4060/i2516e>

romëve, punëtorëve emigrantë dhe refugjatëve, pushtimet ushtarake, shkeljet e të drejtave të njeriut, persekutimet fetare dhe konfliktet sektare, kolonializmi, etj. Çdo vend në Evropë ka çështjet e tij kontroverze dhe të ndjeshme.¹⁶

Sipas Këshillit të Evropës, “hulumtimi mbi çështjet kontroverze dhe të ndjeshme mundëson mësimin e historisë si një rrëfim të hapur, jo si një disiplinë të mbyllur pozitiviste“, por edhe thekson se “hulumtimi mbi çështje të ndjeshme dhe kontroverze i ndihmon nxënësve të kuptojnë më mirë jo vetëm të kaluarën por edhe botën moderne”.¹⁷

Studimet që eksplorojnë mësimin e historisë kontroverze dhe të ndjeshme sugjerojnë se qasjet e mësimdhënësve për të interpretuar mësimin e historisë mund të varen nga përmbajtja historike. Disa pjesë të historisë mund të perceptohen si më të ndjeshme se të tjerat për shkak të, për shembull, dallimeve fetare ose për shkak të padrejtësisë së perceptuar aktualisht ndaj njerëzve të tjerë në të kaluarën.¹⁸

Studiuesit¹⁹ e kanë përshkruar historinë e ndjeshme si një ndërtim shoqëror, duke nxjerrë në pah tri karakteristika:

- tema është shpesh një ngjarje traumatike;
- egziston një ndjenjë identifikimi midis atyre që studiojnë historinë dhe atyre që përfaqësohen;
- ka një përgjigje morale për temën.

16 Stradling, Robert, *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb 2003, fq. 97.

17 Council of Europe. (2019, July 25). *Quality history education in the 21st century. Principles and guidelines (2018)*. Democratic Schools for All. <https://www.coe.int/en/web/campaign-free-to-speak-safe-to-learn/-/quality-history-education-in-the-21st-century-principles-and-guidelines-2018->

18 Savenije, G., Van Boxtel, C., & Grever, M. (2014). Sensitive ‘heritage’ of slavery in a multicultural classroom: Pupils’ ideas regarding significance. *British Journal of Educational Studies*, 62(2), 127-148.

19 Bjorn Gert Jan Wansink, *Between fact and interpretation Teachers’ beliefs and practices in interpretational history teaching*. Ridderprint BV., Ridderkerk (2017).

Ndjeshmeritë e tilla mund të zbatohen edhe për mësimdhënësit. Përveç disa temave historike që janë përgjithësisht kontroverze dhe të ndjeshme, identitetet e mësimdhënësve shpesh mund të luajnë një rol të rëndësishëm në mënyrën se si ata e perceptojnë dhe mund të përfaqësojnë historinë në mësimdhënie. Gjithashtu, reflektimet e mësimdhënësve nëse dhe cilat tema kontroverze duhet të trajtohen në klasë, ndonjëherë i nënshtrohen kufizimeve të forta të jashtme.

Duhet theksuar se jo të gjitha çështjet e ndjeshme janë gjithashtu kontroverze, lidhur me ndarjet bashkëkohore sociale dhe politike në shoqëri ose midis kombeve. Disa pyetje janë të ndjeshme sepse kanë të bëjnë me periudha veçanërisht të dhimbshme, tragjike, poshtëruese ose ndarjeje në historinë e një vendi, dhe ka frikë ose shqetësim që përmendja e tyre në mësimin e historisë mund të hapë plagë dhe ndarje të vjetra dhe të ngjallë shumë kujtime të dhimbshme.²⁰

Edhe pse studimet mbi mësimin e historisë së ndjeshme dhe kontroverze sugjerojnë se mënyra se si mësimdhënësit i prezantojnë temat e caktuara historike është jashtëzakonisht e rëndësishme, ne ende nuk dimë mjaft rreth kritereve që mësimdhënësit e historisë përdorin për të vlerësuar nëse një temë është e zbatueshme për prezantim nxënësve. Një pasqyrë e tillë mund të sigurojë mënyrat e ndryshme të kuptimit të vështirësive në interpretimin e mësimdhënies së historisë.

Stradling beson se pyetjet kontroverze janë një mjet i dobishëm për të ndihmuar nxënësit të kuptojnë natyrën themelore të historisë si disiplinë dhe se pothuajse çdo ngjarje ose zhvillim historik është i hapur për interpretime të ndryshme.²¹

Fakti që nxënësit shpesh nuk kanë mundësi të merren me çështje kontraverze mund të shpjegohet pjesërisht nga vështirësitë e njohura për ta bërë këtë në mënyrë të përgjegjshme dhe efikase. Shqyrtimi i perspektivave konfliktuale mund të promovojë mësimdhënie të përgjegjshme dhe pyetje të drejta nga

20 Stradling, Robert, *n.d.*, fq. 98

21 *Ibid.*

këndvështrime të ndryshme, ajo gjithashtu mund të përforcojë stereotipet, të provokojë rezistencën e nxënësve dhe të përforcojë më tej pakënaqësitë dhe keqkuptimet ekzistuese. Sigurisht, mësimdhënësit thjesht mund të zgjedhin të shmangin temat kontraverze sepse u mungojnë aftësitë ose e konsiderojnë veten shumë të përfshirë emocionalisht në një çështje.

Duke besuar se nxënësve u mungon pjekuria, aftësia, interesi ose njohuritë për pjesëmarrje kuptimplote, mësimdhënësit mund të zgjedhin gjithashtu të shmangin çështjet kontroverze, sepse kanë frikë se diskutimeve do t'u mungojë fokusi dhe diskutimi intelektual.²²

Por bëhet pyetja kryesore: a është kjo mënyra e duhur dhe a duhet që temat kontroverze të shtyhen nën qilim? Shkenca thotë që jo!

Zhvendosja e temave kontroverze nga periferia në qendër të klasës hap mundësinë për një mësim të fortë akademik, shoqëror dhe qytetar. Duke pasur mundësinë për të shqyrtuar dhe diskutuar çështje kontroverze, nxënësit janë më të interesuar dhe të angazhuar në procesin mësimor.²³

Duhet të theksohet se pavarësisht nga kushtet në të cilat zhvillohet procesi mësimor, duhet të sigurohet që qëllimet dhe rezultatet e arsimit, programet mësimore në të gjitha nivelet e arsimit dhe tekstet shkollore të nxisin respektimin e të drejtave të njeriut, ngulitjen e vlerave humaniste, dialogun ndërkulturor, pranimin dhe respektimin e diversitetit, solidaritetin ndërgjenerativ, zhvillimin e të menduarit kritik dhe shkrim – leximit mediatik.²⁴

Diskutimi i çështjeve kontroverze është një mjet i fuqishëm për nxitjen e

22 Larson, B. (1999). Influences on social studies teachers' use of classroom discussion. *The Social Studies*, 90, 125-133.

23 Hess, D., & Posselt, J. (2002). How high school students experience and learn from the discussion of controversial public issues. *Journal of Curriculum and Supervision*, 17, 283-314.

24 *Fostering human rights through deconstruction of stereotypes - Recommendations* (2016). Pristupljeno: 27.04.2021. na: https://www.researchgate.net/publication/313839999_Fostering_Human_Rights_through_deconstruction_of_stereotypes

kapaciteteve demokratike, pasi u siguron nxënësve një forum për vlerësimin e informacioneve të reja, për pretendimet dhe perspektivat përtej atyre që lidhen me përvojën dhe pozicionin e tyre personal. Sidoqoftë, njohja e vlefshmërisë së perspektivave të tilla i ekspozon nxënësit në rreziqe të rëndësishme shoqërore, emocionale dhe njohëse sepse kërcënon të ekspozojë besimet dhe veprimet e tyre si të papërshtatshme apo edhe të paligjshme.²⁵ Por a nuk është ky qëllimi i mësimit të përgjegjshëm të historisë?

Një domosdoshmëri tjetër që duhet të theksohet janë kompetencat digjitale të mësimeve dhe nxënësve, dhe duke pasur parasysh zhvillimin e madh të digjitalizimit të pothuajse të gjitha fushave të jetës, aplikacionet specifike dhe mjetet digjitale ato mund të përdoren në secilën lëndë dhe mund të mbështesin procesin e të mësuarit. Shumë prej tyre janë në dispozicion plotësisht falas, ndërsa inkurajojnë nxënësit të punojnë me këto aplikacione, gjë që përveç procesit mësues, mbështet edhe zhvillimin e kompetencës së tyre digjitale.²⁶

Përsëri, duhet mbajtur parasysh se mësimeve që fokusohet ekskluzivisht në çështjet politike në mënyrë të pashmangshme u përcjell të rinjve mesazhin se vetëm ngjarjet dhe çështjet politike janë të rëndësishme në shoqërinë njerëzore. Një qasje e tillë e maskon kompleksitetin e shoqërive dhe ndërveprimin e faktorëve që qëndrojnë pas ngjarjeve dhe vendimmarrjes. Edhe më keq, vetë historia politike shpesh zbret në historinë e luftërave, konflikteve, pushtimeve dhe revolucioneve. Kjo sugjeron që periudhat e paqes dhe stabilitetit janë të parëndësishme. Sidoqoftë, natyrisht, kjo nuk do të thotë që historia politike duhet të hiqet nga kurrikula. Një lëshim i tillë sigurisht që do të ishte i rrezikshëm dhe potencialisht vetë-mposhtës.²⁷

25 King, John. (2009). Teaching and Learning about Controversial Issues: Lessons from Northern Ireland. *Theory and Research in Social Education*. 37. 10.1080/00933104.2009.10473395.

26 *Ključne kompetencije - Priručnik za nastavnike osnovnih i srednjih škola* (radna verzija), Podgorica 2020, str. 17.

27 *DEVELOPING A CULTURE OF CO-OPERATION WHEN TEACHING AND LEARNING HISTORY* (2016). Pristupljeno: 02.06.2021. <https://rm.coe.int/developping-a-culture-of-cooperation/168071506a>

Temat kontroverze në klasë (online) në Mal të Zi

Çfarë roli i atribuohet mësimi të historisë dhe si e kuptojnë mësimdhënësit e historisë këtë rol kur bëhet fjalë për përcjelljen, rishqyrtimin dhe rindërtimin e rrëfimeve të një të kaluare të dhimbshme dhe traumatike? Kur bëhet fjalë për ngjarje të ndjeshme, mund të mësohet në bazë të kompleksitetit në vend që të promovojë interpretime të thjeshtuara. Mësimdhënia e historisë mund të jetë një platformë për të ri-shqyrtuar paragjykimet dhe manipulimet, dhe kështu të kontribuojnë në tejkalimin e trashëgimisë e një të kaluare të vështirë²⁸

Për të kuptuar nëse dhe në çfarë mënyre përdoret mësimi i historisë, ne duhet të eksplorojmë kontekstin më të gjerë arsimor dhe socio-politik. Trashëgimia e luftërave dhe dhunës së fundit është parë tradicionalisht si një temë që është e vështirë të mësohet. Disa studime tregojnë se këto përvoja përfaqësohen në kurrikulën dhe tekstet shkollore në rajon si rezultat i përpjekjeve ndërkombëtare, dhe në përputhje me njohuritë më të fundit shkencore, janë bërë disa ndryshime në prezantimin e këtyre ngjarjeve në tekstet shkollore, si dhe në kurrikula.²⁹

Temat më të vështira për t'u prezentuar për mësimdhënësit malazezë janë luftërat e viteve 1990. Pse mësimdhënësit e shohin këtë temë si atë që është edhe më e vështira në kurrikul dhe jashtë kurrikulës? Ne besojmë se kjo mund të shpjegohet me mënyrën se si kurrikulat e trajtojnë këtë temë. Kurrikula në Malin e Zi e përmban këtë temë, por nuk rekomandohet që mësimdhënësit të merren me polemikat që dalin prej saj.³⁰

28 Jovana Mihajlović Trbovc. Public Narratives of the Past in the Framework of Transitional Justice Processes: 78 The Case of Bosnia and Herzegovina, PhD thesis, (Ljubljana 2014).

29 Christina Koulouri, Clio in the Balkans: the politics of history education. (Thessaloniki: Center for democracy and reconciliation in Southeast 79 Europe, 2002) Fond Otvoreno društvo Bosna i Hercegovina. Obrazovanje u Bosni i Hercegovini: Čemu učimo djecu? Analiza sadržaja udžbenika nacionalne grupe predmeta, (Sarajevo: Fond Otvoreno društvo Bosna i Hercegovina, 2017)

30 <https://euroclio.eu/wp-content/uploads/2018/10/ePact-MNE.pdf>

Mësimdhënësit që nuk duan të merren me këtë temë përdorin strategji të ndryshme. Njëra lidhet me sasinë e madhe të përmbajtjes që përshkruan kurrikula. Duke pasur parasysh këtë, si dhe faktin se këto tema janë zakonisht në fund të kurrikulës/librit të mësimit, mësimdhënësit shpesh e anashkalojnë plotësisht këtë temë. Një strategji tjetër është mësimi i këtyre temave, por në mënyrë që të shmangni të gjitha polemikat e lidhura me to.³¹

Si model për zhvillimin e materialit mësimor ndihmës, duke marrë parasysh specifikën e ngushtë të zhvillimit të videove mësimore, shërbeu baza e të dhënave pioniere e burimeve historike *devedesete.net*³², e cila doli nga iniciativa rajonale “*Të mësosh historinë që nuk është ende*”. Një ekip rajonal i profesionistëve së bashku hartuan dhe krijuan një bazë burimesh për të mësuar rreth luftërave në ish-Jugosllavi.

Duke pasur parasysh se për këtë periudhë ekziston një numër mjaft i madh i librave artikujve gazetash, video, etj., ekipi studiues i projektit ka zgjedhur ato materiale që janë të zbatueshme në mësimdhënie, duke respektuar parimin e multiperspektivitetit. Qëllimi është që ta bëjë më të lehtë për mësimdhënësit e historisë dhe mësimdhënësit e lëndëve shoqërore të kenë qasje në burimet dhe materialet që mund të përdoren në studimin e “*historisë që nuk është ende*”.

Ashtu si në të gjitha projektet e ngjashme, u bënë përpjekje të vazhdueshme për të forcuar kompetencat dhe për të motivuar mësimdhënësit për të mësuar tema kontroverse dhe të ndjeshme të së kaluarës së afërt. Kjo është për të inkurajuar mësimin e tyre në një mënyrë të përshtatshme dhe kritike.

Përveç krijimit të një baze të dhënash (repozitorium), u krijua një segment “***Si të kuptohet e kaluara që nuk kalon***”³³, gjegjësisht ***Rekomandime për mësimdhënie të përgjegjshme të luftërave në Jugosllavi dhe vendeve pasardhëse***. Segmentet e materialeve mësimore dhe rekomandimet u përfshinë gjatë krijimit të materialeve mësimore mbështetëse që trajtojnë tema kontroverse në Mal të Zi dhe rajon.

31 Ibid

32 <http://devedesete.net/me/o-projektu/>

33 <http://devedesete.net/me/policy-paper-me/>

Ne tashmë kemi theksuar se qëllimi i projektit “*Mësimi i historisë gjatë pandemisë COVID -19 - qasje e barabartë për të gjithë*” ishte që të ofrojë metodologji dhe mjete mësimore për mësimdhënësit e historisë malazeze, si dhe trajnime në internet që do t’u mundësojnë atyre të përmbushin objektivat e të mësuarit të përcaktuara nga kurrikula dhe programi kombëtar, por gjithashtu të mundësojnë më shumë zëra dhe përgjigje ndaj nevojave arsimore lokale. Të vetëdijshëm se në mësimin historik modern një qëllim i tillë arrihet më së miri përmes përpunimit të temave komplekse, të ndjeshme dhe kontroverse, ose pikërisht atyre temave që do të neglizhohen në kuadrin e mësimdhënies online, ne u përqëndruam në zhvillimin e tyre.

Ideja ishte që të trajtohet zhvillimi metodologjik shtesë i mësimdhënësve, si dhe kompetencat kryesore të nxënësve në ambientin online, duke trajtuar tema të ndjeshme dhe të diskutueshme, si dhe tema që nuk janë mbuluar sa duhet ose që janë përjashtuar plotësisht nga sistemi arsimor malazez.

Duke pasur parasysh problemet e viteve ‘90, ne donim të krijojmë tema që do të përqëndroheshin në ngjarje komplekse dhe të ndjeshme historike, siç janë shpërbërja e Jugosllavisë, lufta në Jugosllavi, roli i Malit të Zi në konfliktin 1991-1999, sulmi në Dubrovnik. Ne gjithashtu donim të përdorim hapësirën e krijuar për t’u marrë me temat e krimeve të luftës dhe shkeljeve e të të drejtave të njeriut në Jugosllavi dhe Mal të Zi.

Për herë të parë u theksuan edhe temat e procesit, të tilla si propaganda e luftës, refugjatët dhe migrimi, shkatërrimi i trashëgimisë kulturore, etj. Duke qenë të vetëdijshëm se traumat rajonale po përhapen në Mal të Zi, fokusi ka qenë gjithashtu në ngjarjet që vazhdojnë të provokojnë tensione rajonale siç janë gjenocidi i Srebrenicës, lufta e Kosovës dhe ndërhyrjet e NATO-s. Burimet për krijimin e një materiali të tillë mësimor iu dorëzuan ekipit të autorëve, përmes bashkëpunimit të jashtëzakonshëm me Mekanizmin Ndërkombëtar Residual për Tribunalet Penale nga Haga. Ky është gjithashtu materiali i parë video-mësimor ndihmës i prodhuar mbi temat e përmendura në rajon.

Ngjarjet e diskutueshme të viteve ‘90 dhe temat procedurale që lidhen me to nuk janë të vetmet tema të ndjeshme nga e kaluara e afërt malazeze, dhe nëse trajtimi i tyre ndahet nga koncepti më i gjerë historik, mund të çojë në dështim në arritjen e qëllimit të përcaktuar metodologjik. Prandaj, ne kemi zhvilluar tema që

konsiderohen gjithashtu kontroverse dhe të ndjeshme në Malin e Zi nga gjysma e dytë e shekullit XX, të tilla si trashëgimia e Luftës së Dytë Botërore, “Kriza e Infobiros” (kampi i përqendrimit Goli Otok), aspekti autoritar i Jugosllavisë komuniste dhe trashëgimia e vitit 1989.

Së fundi, si përpjekje të vazhdueshme për të ndërtuar një shoqëri civile të qëndrueshme në Mal të Zi, ne donim të kontribuonim duke zhvilluar materiale mësimore që do të trajtonin temat kryesore të rëndësishme për zhvillimin e historisë kulturore të pakicave kombëtare dhe të drejtat e grave.

Si rezultat, u krijuan 25 video mësimore mbi temat e mëposhtme³⁴:

- *Kultura dhe historia e shqipëtarve;*
- *Kultura dhe historia e romve;*
- *Kultura dhe historia e kroatëve;*
- *Kultura dhe historia e boshnjakëve dhe muslimanëve në Mal të Zi;*
- *Kultura dhe historia e hebrenjve në Mal të Zi;*
- *Holokausti;*
- *Trashëgëmia kulturore monumentale e komunizmit;*
- *Kultura popullore në RSFJ;*
- *Paraqitja artistike shpërbërjes së Jugosllavisë;*
- *Shkatërrimi i pronës kulturore;*
- *Aspekti autoritar i sundimit komunist në Jugosllavi;*
- *Kriza e Infobiros;*
- *Shpërbërja e Jugosllavisë;*
- *Revolucioni AB;*
- *Sistemi shumëpartiak në Mal të Zi;*
- *Lëvizja kundër luftës në Mal të Zi;*
- *Shkelje të rënda të të drejtave të njeriut në Jugosllavi;*
- *Shkelje të rënda të të drejtave të njeriut në Mal të Zi në vitet 1990;*

34 <http://cgo-cce.org/programi/ljudska-prava/ljudska-prava-jednake-mogucnosti/nastava-is-torije-tokom-covid-19-pandemije-jednak-pristup-za-sve/#.YRoIBoj7RPa>

- *Gratë dhe fëmijët në luftë;*
- *Refugjatët dhe migracioni;*
- *Ndëhyrja e NATO-s 1999;*
- *Sulmi në Dubrovnik;*
- *Propaganda e luftës e viteve 90;*
- *Trashëgëmia e padëshiruar e Luftës së Dytë Botërore;*
- *Zhvillimi i të drejtave të grave në Mal të Zi.*

Duke krijuar material mësimor të gatshëm për përdorim, të harmonizuar me të gjitha parimet moderne të mësimdhënies metodologjike, dhe bazuar në fakte shkencore të verifikuara dhe qëndrime të harmonizuara ndërkombëtarisht, ne shpresojmë të motivojmë mësimdhënësit që të angazhohen me vendosmëri në mësimin e këtyre temave. Bazuar, mbi të gjitha, në një qasje shumëperspektive ndaj çështjeve komplekse historike, të cilat ende shkaktojnë mosmarrëveshje dhe emocione në shoqërinë malazeze, materiali mësimor i prodhuar është baza për zhvillimin e aftësive analitike dhe kritike të nxënësve në Mal të Zi, posaçërisht nëse konsiderojmë mungesën e materialit të ngjashëm mësimor.

Në fund, qëllimi është që nxënësit të formojnë opinionet e tyre mbi këto tema përmes analizës dhe vetë-konkluzionit, dhe rrjedhimisht të zhvillojnë rezistencë ndaj ndikimeve jo-shkencore dhe jashtëshkollore.

Përfundim

Mësimdhënia online, si një formë e plotë ose e pjesshme e mësimdhënies, është një realitet në të cilin sistemet arsimore do të duhet të përshtaten. Mungesa e ndërveprimit njerëzor dhe fjalëve të gjalla është një disavantazh i madh i kësaj mënyre pune. Sidoqoftë, situatat sfiduese janë themeli i krijimtarisë dhe inovacionit, dhe si i tillë, mësimdhënia online mund të ofrojë mundësi dhe potencial për zhvillim që ne nuk kemi pasur mundësi të realizojmë deri më tani.

Mësimi i historisë në Malin e Zi përballet me probleme strukturore që e ngarkuan atë edhe para kalimit në modalitetin online, dhe të cilat vetëm bëhen më të ndërlukuara me kalimin e kohës. Ne nuk besojmë se mësimi online do të japë një zgjidhje për disa nga sfidat me të cilat përballen mësimdhënësit e historisë, por sigurisht që mund të shndërrohet në një mjedis pune potencialisht të mirë nga i cili mund të dalin tendenca progresive.

Qasja metodologjike e mësimi online ka specifikat e veta, por me koordinim të mirë të punës dhe rritjen e kompetencave teknike të stafit arsimor mund të hapë hapësirë në botën e pashfrytëzuar të mësimdhënies bazuar në transferimin e njohurive, duke përdorur mjete digjitale interaktive dhe multimediale.

Të gjitha më sipër sigurojnë një bazë solide për përfshirje më të madhe të temave kontroverse dhe të ndjeshme në mësimin e historisë në internet. Siç u përmend, mësimi i temave kontroverse dhe të ndjeshme luan një rol kyç në zhvillimin e aftësive kritike dhe analitike të nxënësit, por gjithashtu paraqet një fushë të mirë për zhvillimin e vazhdueshëm të aftësive të mësimdhënësit. Duke pasur parasysh se brezat e rinj fitojnë ose testojnë njohuritë e tyre në botën digjitale, zhvillimi i aftësive kritike-analitike në mësimdhënie online mund të jetë vendimtare në përpjekjet për të zhvilluar këto aftësi, dhe në këtë mënyrë të jetë një hap vendimtar në modernizimin e mësimdhënies. Dhe ky është një hap shumë i rëndësishëm në shtypjen e pikëpamjeve joshkencore, me ngjyrë ideologjike dhe ekstremiste me të cilat është ngopur bota digjitale. Mësimdhënia online ka potencialin për të thyer “*fluskat e ideve*” të krijuara nga bota digjitale, duke bërë të mundur që sistemi arsimor t’i kundërpërgjigjet portaleve dhe rrjeteve sociale.

Manual metodologjik

për mësimdhënien e historisë online

